

НАПРЯМ 7. ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ НА РОЗВИТОК МИСТЕЦТВА В УКРАЇНІ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-444-6-39>

Власюк В. І.,

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

за спеціальністю 053 – Психологія

Уманського державного педагогічного університету

імені Павла Тичини

м. Умань, Черкаська область, Україна

СУЧАСНЕ МИСТЕЦТВО УКРАЇНИ ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ РЕАЛІЙ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Мистецтво завжди чутливо реагує на значимі соціальні колізії, тим більш на такі як сьогоднішня жаклива російсько-українська війна. Види мистецтва, пов'язані з колективною творчістю, що потребують технологій і фінансів (як, наприклад, театр, а тим більш кіно), реагують більш відтерміновано, швидкість реагування буде різною також для майстра експромту і для художника «великих, форм». На творчість митців накладаються фільтри їхнього темпераменту, світосприйняття і притаманного даному митцю стилю. Тому не завжди в художньому творі міститимуться жахи війни чи героїчний епос – це може бути нейтральний, здавалось би, сюжет, не пов'язаний з воєнними реаліями. Адже сутність художньої творчості в тому, що для художника те, що він зображує, є лише приводом для досягнення більш глибокої мети – матеріалізації свого сприйняття реальності і свого місця в ній. І це тим чи іншим чином обов'язково відобразиться в його творі.

Можна сказати, що сьогодні ми є свідками вибуху українського мистецтва: воно стає все більш знаним і цінуваним у світі – як щось несподівано свіже і одночасно таке, що зачіпає струни людської душі. Слід відмітити, що цей вибух був започаткований ще Євромайданом 2013–2014. Розмальовуючи тоді шоломи майданівцям, я спостерігав раптове пробудження здавалось би назавжди пригніченої пасіонарності українців. На десятках і десятках шоломів розписаних професійними художниками, любителями і навіть дітьми я бачив квіти, ангелів, візерунки і біблійні сцени, але там не було насильства й крові ворогів – це була душа мирного народу. Знайомий свободівець мені розказав, що зустрів на Майдані паризьку галерейщицю, яка захоплена коментувала побачене: «Це ж унікальний перформанс – галерея на голові! Такого ніде у світі немає!» (рис. 1).

Рис. 1. Майданівські шоломи (2013–2014)

Гібридна, а згодом повномасштабна війна, розпочаті Росією, перетворили наш мирний народ у націю воїнів. Відповідно й мистецтво стало більш суворим, не втративши при цьому своєї чарівності. Майданівська традиція розпису шоломів доповнилась розписом військового спорядження і навіть зброї (рис. 2). Де ще, в якій армії світу ви знайдете розписані мальвами гранатомети і ящики для снарядів?

Рис. 2. Розпис зброї і військового спорядження

Взагалі, неймовірно як традиційне українське декоративно-прикладне мистецтво виявилось придатним для відображення реалій війни. Ось як, наприклад,

художниця Марта Пітчук [6] і фотохудожниця Марина Хоменко [3] зробили учасницею війни українську народну ляльку-мотанку (рис. 3–5).

Майстри плакату були одними з перших, хто відгукнувся на початок війни. На рис. 6–8 всього декілька з серії пронизливих плакатів Андрія Єрмоленка [4].

Ми вперше отримали «Оскара» за «20 днів у Маріуполі». У поезії та літературі йде накопичення сил перед мистецьким злетом. Один такий злет був зрізаний в часи Розстріляного Відродження... Василь Стус не отримав Нобелівську премію, бо посмертно її не дають – був знищений в 1985... Ліна Костенко поки що не дочекалась Нобелівки. Між тим, тільки геній міг написати ще у 2015 такі пророчі рядки: «І жах, і кров, і смерть, і відчай, / І клекіт хижої орди, / Маленький сірий чоловічок / Накоїв чорної біди. / Це звір огидної породи, / Лох-Несс холодної Неви. / Куди ж ви дивитесь, народи?! / Сьогодні ми, а завтра – ви» [2].

Рис. 3. Лялька-мотанка

Рис. 4. Робота Марти Пітчук

Рис. 5. Робота Марини Хоменко

Рис. 6

Рис. 7

Рис. 8

Плакати Андрія Єрмоленка

Наші майбутні нобелівські лауреати підрастають сьогодні під ракетними обстрілами, пізнаючи Істину недитячим поглядом. Інші, як, наприклад, Артем Полежака, сидять у обстрілюваних окопах, сублімуючи, так би мовити, деякий дискомфорт у гумористичні поетичні рядки: «Ти лежиш собі на пляжику / Вся в купальнику у цяточку, / А по нашому бліндажику / Прилетіла стодвадцяточка» [1].

Деяким же темам взагалі притаманна інерційність з необхідністю поглянути на них з деякої часової дистанції. Тому час для епохального роману про цю війну з філософським переосмисленням життєвих цінностей і дослідженнями тектонічних ментальних зрушень у психології народів, швидше за все, настане згодом.

Українці часто не цінують своїх геніїв. Ось уривок з есе «Іловайська Паска, або Ію» про хресний шлях України від недавно померлого віртуоза слова Горького Лука (Святослава Стьопкіна), перекладено з російської мною (автор схвалив):

«Її покликали спочатку просто поговорити. Але замість розмови, взяли в ланцюги, напнули на голову терновий вінок – «вы же, хахлухи,

любите веночки», – бичували привселюдно, зірвавши сорочку, під регіт ввічливої солдатні, якої ніде ніколи немає. А потім прибили до деревини за руки й ноги. Вона не хотіла вмирати і билася на хресті, вириваючи долоні через цвяхи. Окремі частини виходили, але москочити їх ловили і прибивали назад. Щоб вона більше не смикалася, її прохромали списом під груди, розіграли її подертий одяг у карти, випили, закусили і розійшлися. Коли кати ділили її ганчірки, вона була ще жива і все бачила. А потім вона зітхнула й померла. І, згідно з писанням, три дні вона перебувала в пеклі. Де проповідувала спасіння непосвяченим, грішним і навіть бісам. І той, хто її почув, той піднімався з пекла. Так піднявся і я, затесавшись між бісами і грішними.

На третій день після страти три іхтамнети прийшли перевірити її могилу. Але камінь склепу був відвалений убік, а на граніті лежав тільки саван кольору жита і неба. Один іхтамнет увірував і застрелився на місці, другий став кричати: «А докажите, ваши доказательства – не доказательства!», увійшов у свиню і стрибнув з урвища, а третій кудись зателефонував чорним телефоном, і йому сказали у вухо: «Денег нет, но вы держитесь».

А вона, себе воскресивши, з'явилася серед свого народу, і сказала йому: «Народе мій! Із сатаного нема про що розмовляти. Збирайте броню і зброю, чоловіки. Дружини нехай бережуть вогнище і дітей. А діти нехай вчаться корисного»...

А насамкінець слід відмітити, що сьогоднішній інтерес до українського мистецтва не пояснюється лише увагою до героїзму нашої країни. Справа в тому, що саме Україна може стати для західного світу альтернативою Росії, відносно якої поступово настає розуміння, що «король голий». Західний світ настільки довго жив у комфорті, ситості й безпеці, що занудьгував. Західне мистецтво теж відійшло від пізнання задушеного комфортом екзистенціального, сконцентрувавшись на далеких від внутрішнього Космосу дрібницях – на кшталт кіно про рух годинникової стрілки чи перформансу мисткині, яка годинами сидить у виставковій залі, запрошуючи глядачів мовчки посидіти навпроти [5, с. 4]. Багатьом на Заході захотілось «гостроти життя». Вони побачили це в екстремальних політичних рухах, а також... у російській ментальності і в російському мистецтві як її відображенні. Руйнівні для світу вчинки Росії в політиці, як і заманливий інтерес «а-ля Достоевський» до мерзенних людських інстинктів, стали для західного обивателя доказом того, що в російському народі («подібному до нас, європейському по суті, еге ж?») лишилася та внутрішня сила й пасіонарність, яка втрачена Заходом. Це вабило, запрошуючи «прогулятися по краю прірви». Західні люди помилялись, вбачаючи в росіянах подібних до себе європейців. А «пасіонарність» росіян, як все більш стає зрозумілим, є лише тваринною енергетикою пітекантропа, позбавленого моральних заборон. І тому «прогулянка краєм прірви»

разом з ними може скінчитись падінням цю у прірву. І тут на політичній і мистецькій мапі планети спалахнула Україна – світ пасіонарних, внутрішньо сильних людей, але при цьому дійсно європейських за ментальністю! Тож Україна має зоряний шанс стати одним зі світових центрів культурного тяжіння.

Список використаних джерел:

1. Артем Полежака. URL: <https://www.facebook.com/artpolezhaka> (дата звернення: 12.10.2024).

2. Ліні Костенко – 94: гострі цитати та пронизливі вірші про війну. URL: <https://www.unian.ua/society/lina-kostenko-svyatkuye-92-den-parodzhennya-virshi-i-citati-pro-viynu-novini-ukrajini-11750761.html> (дата звернення: 08.10.2024).

3. «Мотанка оберігає нас, коли з неба падають бомби» – українка створює дивовижні фотокартини про війну. URL: https://gazeta.ua/articles/culture/_motanka-oberigaye-nas-koli-z-neba-padayut-bombi-ukrayinka-stvoryuye-divovizhni-fotokartini-pro-vijnu/1090016 (дата звернення: 14.10.2024).

4. Andriy Yermolenko Art. URL: https://www.facebook.com/AndriyYermolenkoArt/?locale=ru_RU&_rdr (дата звернення: 13.10.2024).

5. Kate BrettKelly-Chalmers. Time, Duration and Change in Contemporary Art : Beyond the Clock. Intellect Books, 2019.

6. Marta Pitchuk. URL: https://www.facebook.com/pitchukmarta/?locale=uk_UA (дата звернення: 14.10.2024).